

ОД ИСТОГ АУТОРА

THE HISTORY OF SERBIA

ЧЕДОМИР АНТИЋ

О

РЕВОЛУЦИОНАРИМА,

КРИМИНАЛЦИМА

И ДРУГИМ

НАМЕРНИМ

ПРОЛАЗНИЦИМА

Copyright © 2021, Чедомир Антић
Copyright © 2021 овог издања, ЛАГУНА

*Успомени на колеџе и саборце:
Сању Уну Рейц, Ивана Милошевића,
мр Дејана Обрадовића, др Мирослава
Свирчевића и Небојшу Јевђића*

Садржај

Предговор	9
Једина од „оси“	19
Оснивач	66
Полумемоари	79
Студентска фронда	81
Клуб	183
Странка	216
Група	285
<i>О аутору</i>	461

Предговор

Наслов

Пред вама је књига *О револуционарима, криминалцима и дружим намерним њролазницима*.

Какав је то наслов? Неки су у политици да би стекли моћ, други су ту због новца, трећи због славе, четврти због коцкарске страсти игре, пети зато што су безнадежно лењи, шести зато што су хиперактивни и чак разорно вредни, седми због тужне патологије, осми из дужности према традицији, девети зато што немају оно што имају листом сви... Већина је у политици због сујете – смртног греха.

Дуго сам уверавао себе да сам у политику ступио подстакнут родољубљем. Нисам више сигуран. Родољубље је једносмерно осећање, ако на олтар Отаџбине положите живот, и много више од тога, тек је онда тај мотив доказан. Па чак и тада... Колико је манијака, убица, разбојника и зликоваца страдало случајно или су све њихове мане биле продубљене и ојачане смелошћу? Колико их је погинуло довољно рано да их запамтимо другачије него што би их њихови карактери извајали у историјском бескрају?

Савремено доба донело је стабилније, мирније и безопасније бављење политиком, али су зато сви изазови остали. Морал – лишен религијских темеља и неокушан у борбама у којима има мртвих, рањених, деценијама заточених, сакаћених и мрцварених на макабричким губилиштима инферналних визија средњовековних деспота, ренесансних потестата или диктатора из 20. века – постао је опште, излизано место, нешто у шта не верују ни деца. Зато, сасвим природно, морал слабо цене маркетиншки вешци. Зна то свако ко је током претходних тридесет година ушао у нашу политику. Ако неко и каже да није желео власт или да је одбио новац, сместа га прогласе за размаженог, бешћутног, преситог или, још горе, неозбиљног. Ако баш живцира тиху већину, додаће и да је суманут и изопачен тупан, играч недостојан тима, који није ни завредео да му неко нешто понуди.

Не бих могао да се закунем да у мом политичком раду током протеклих четврт века није било сујете ни илузије о значају. Борио сам се против њих, као и против свих других демона што опседају човека који мисли да је добар или покушава да то буде. Мој је несавршени и мањкави живот доказ за то. Кажу да су људи по природи „добри“. Виђао сам, међутим, оне који од зла беже, а понекад покушавају да се боре за добро, и друге који су, једноставно, лоши и прихватили су, да парафразирам Милтона, да зло буде њихово добро.

Након што сам оволико година на разне начине боравио у српској политици, са жалашћу сам дошао до закључка да су мотиви добрих сложенији него што нам то представља књижевност. Када сам пре петнаест година замишљао ову књигу, мучио сам се око наслова. Онда сам се досетио Каравађове слике *Позивање Светиої Маїшеја* и разумео зашто су библијска решења увек најтачнија. Цариник Матеј, презрен због занимања и улоге у римској власти

над земљом Израилџовом, једне је вечери у крчми доживео просветљење. Велики ренесансни сликар приказује тај час недвосмислено као божију интервенцију, драматично и дирљиво. Постоји превише разлога да би се чинило зло. Осим очигледног – да очекујемо да се и према нама поступа добро – не постоји нити један обичан, приземан и људски разлог да би се чинило добро. Назвати ову књигу *Позивање* можда би, уз ограду и објашњење из претходне реченице, било најтачније, али је свакако исувише претенциозно. Признајем, није ни маркетиншки инспиративно.

Зато сам одлучио да се нашалим. У нашој политици су током претходних столећа доминирали разни *револуционари* многих идеологија. Неки од њих били су потпуно мирољубиви – фантасти жељни да постигну невероватно. Желео сам да будем један од таквих, само успешан. Било је много и оних других, који су намерно или случајно у све ушли због себе и својих личних себичности, већина њих сврстала се међу *криминалце*, макар у оном најширем, етичком смислу. Две групе преплитале су се и мешале. Дефинисање неких зависило је од публике, тренутка, околности – дакле, сасвим постмодерних разлога. У време режима Слободана Милошевића још увек је постојао монопол државне телевизије, тада нису постојали интернет и друштвене мреже да дају привид опште информисаности, нити да публику деле на засебне универзуме. Када би се на улици нашле десетине хиљада људи – незадовољне очигледно лошом управом, ратом, издајом, сиромаштвом, а бунећи се против режима – велики број окупљених био је необично срећан; стварност је противуречила нетачној слици коју су сликали режимски медији. За Милошевићеве медије су незадовољници и даље били „шачица“ – „страних плаћеника, домаћих издајника, наркомана... али и случајних пролазника“. У свету у коме је *Имлекова* кравица током неколико година престала да жваће цветић

само зато што је диктаторова супруга носила цвет у коси, лажи су истински болеле. Људи којих се сећам нису били „случајни“, већ напротив, „намерни“ пролазници. Многи споменути у књизи која је пред вама „намерно“ су прошли кроз мој живот, нашу политику, а понеки, као што, ето, после кратког времена видимо, кроз српску историју.

Одатле наслов.

Не мислим да сам усамљен у мотивима који су ме гонили и који ме и даље подстичу да се бавим политиком. Напротив. Већина људи које познајем је на тај начин дала свој допринос заједничком добру. Државе, њихова друштва, столетне империје, читаве цивилизације и миленијумске религије настају и нестају. Наши проблеми и недостаци више су споменик нашем времену него мањкавости наше нације и државе.

Зли су то постали из сопствене трагедије, крадљивци су себи украли, свако ко је желео добро, допринео је добру. Ствари не гледам трагично, али чињеница да их све више посматрам као историчар говори пре свега о мојим све старијим годинама. С временом се све мање стидим великих идеала у које сам безрезервно веровао, звечећих речи које сам изговорио или било чега што сам учинио; жао ми је због свега што нисам успео. Стидим се због наивности, грешака, пропуста, нестрпљења... Али бојим се да би, да се све понови, са овом памећу само другачије и можда више погрешило а мање учинио. Зли, добри, паметни, глупи, фанатици, циници... Сви су они актери једног великог процеса. Споредни и кључни истовремено, у недостатку доказа о томе шта је у историји пресудно, или макар најважније, само њих можемо да разумемо и само су они истински субјекти догађаја о којима се пише. Наслеђе, космички, страни, геолошки и други утицаји нису имали ни вољу, ни сумњу, ни наду... нису били похлепни нити разочарани.

Нису били у стању ни да осете ону „свету љубав према отаџбини“ коју је опевала *Марсељеза*.

Ово је повест о великом времену огромних надања. После банкрота југословенства и комунизма, на које данас гледам не само као на грешке и неуспехе већ и као на икаровске покушаје да будемо оно што нисмо и што не можемо постати, моја генерација је била сведок великих настојања каква су транзиција, демократизација, улазак у Европску унију и одбрана суверенитета над Косовом и Метохијом. Све то у време западног хибриса из деведесетих и кризе из двехиљадитих, за коју неки мисле да се претворила у суноврат.

Да ли је то и наша пропаст?

Ова књига, приповедајући политичке успомене једне личности, не поставља још једно велико питање, али оно свакако провејава њеним садржајем. Оно гласи: „Има ли наде у националну и државну обнову српског народа?“

Зашићо (ћолу) мемоари?

Мој пријатељ Пеђа Ј. Марковић, наш познати историчар, политичар – по несрећи социјалиста – и шармер, зачудио се када је чуо да сам написао мемоаре. После краћег разговора изнео је један аргумент у прилог писања успомена пре него што околина и сам аутор осете да је његов крај близу. „Тачно, ово су нова времена... Како је Коча Поповић чувао документе, спремао се да отвори своју архиву у неком великом, згодном тренутку, а када се то догодило, ретко кога је више занимало.“ Раније су јавност и историја могле да чекају да успомене буду отворене деценијама после ауторове смрти. Данас све које могу једноставно забораве, једноставно прецртају као скраћени разломак у све једноставнијем приказу све безнадежније сложене стварности дигиталног света.

Уз сасвим непретенциозног и лично незанимљивог аутора – који је најчешће био тек једва „намерни“ пролазник – ови мемоари су модерни можда само по томе што ево, већ петнаест година, лове читаоце.

Зашићо баш данас?

Писао сам успомене без амбиције, на годишњице. О студентском протесту 1996/1997. писао сам после десет година. Објавио сам тај текст прво у *Сјоменици сјуденјској иројесџа* (2006). Пет година касније, 2011, на петнаесту годишњицу, преточио сам спис у књигу под насловом *Сјуденјска фронта*. Када је 2017. прошло двадесет година од завршетка студентског протеста и оснивања Студентског политичког клуба, у *Недељнику* сам објавио текст о том времену. Три године касније, 2019/2020, навршило се столеће од оснивања Демократске странке, три деценије од њене обнове и двадесет година од мог одласка из ове организације. „Сећање на жуту странку“ објављено је као фељтон у *Недељнику*. Недавно сам, опет после две деценије, написао сећања на Г-17 плус, странку која је умногоме одредила природу транзиције у Србији. До сада их нисам објавио.

Пред вама су проширена, уједначена и стилски дотерана сећања на само једну деценију наше историје и мог живота. Био је то прелаз између векова и миленијума – од 1996. до 2006. године. Бурно време током којег смо живели у чак три државе (дипломирао сам 1999. у СР Југославији, магистрирао 2003. у Државној заједници Србија и Црна Гора и докторирао 2008. у Републици Србији – све у истој згради). Желео сам да представим не само деценију о којој пишем, већ и њене последице. Ове године навршава се четврт века од студентског протеста, који је моју генерацију углавном увео у политику и на јавну сцену. Последица је током тих

двадесет пет година и те како било. Разни екскурси односе се на читав мој досадашњи живот, који ће ускоро – за само неку годину – престарети пола столећа. Зато сам у шали овај спис назвао и полумемоари. Коначно, 2019. и 2021. навршило се столеће од рођења мојих дедова. То је било и столеће формирања већ тридесет година непостојеће југословенске државе. Покушао сам да у уводном делу, преко два лична сећања на двојицу вршњака са два краја југословенских земаља, испричам не само причу о мојој породици већ и о нашем народу, какав није био у 19. веку и какав, по свему судећи, неће бити у 21. столећу.

О досадним мемоаристима

Ако причајући о себи и својима међу читаоцима нисмо нашли људе сличних искустава, или макар осећања, онда смо промашили. Мој деда са очеве стране, Милован Антић, био је пасионирани читалац. Књиге је читао од корица до корица и није напуштао ни најдосадније, као да жели да проникне у то зашто је аутор, а са њим издавач, толико погрешно. Допао му се *Ефемерис* Дејана Медаковића. Медаковић, велики интелектуалац и научник, написао је опширне мемоаре. Деда му је био председник Хрватског сабора у бурним временима Првог светског рата, он сам био је председник Српске академије наука и уметности у време рата са НАТО-ом. Његова баба, извесна Катица, била је као млада ваљда немирна духа, па је отишла у некакав хотел у Пешти, и то је био скандал. Миловану је тај део био занимљив, а ми смо га фамилијарно исмевали због одушевљења за споредне догађаје из живота туђих предака, који већ после десетак година нису имали важност ни за њих саме.

Ризикујем да и ја испаднем смешан.

Балканци – четири човека 1917. године

Сада већ давне 1917. четири човека различитих година наћи ће се на четири стране света. Најстарији међу њима, Вице Вершић, био је мобилисан у аустроугарску војску. Његово приморско, далматинско село је давало морнарицу флоти која је рат провела блокирана на Јадрану. Рођен 1879. (када и Стаљин), имао је тада тридесет осам година. То је био већ трећи позив, и нису га послали на фронт. Код куће је имао тек двоје деце, следеће године једно ће му умрети. Добиће их осморо.

Штефан Жбогар рођен је око 1892. године у Красу изнад Старе Горице. У свет је отишао са дванаест година. Радио је у пилани, где је постао предрадник. У рат је отишао као неожењен. Ратовао је у Буковини и Галицији, кажу, прошао је реку крви и стекао подофицирски чин фелдвобела. Вратиће се кући у село Вртојбу да настави живот. Прво двоје деце ће му умрети, имаће их шесторо.

Јоасаф Србинис, који се, у ствари, звао Јосиф Србиновић, био је потомак човека који је, кажу, из Тополе некада давно у дубину Балкана побегао зато што је, наводно, убио Турчина. Скрасио се, тај његов прадеда, у неком селу јужно од Лерина. Када су први пут бележили имена, изјавио је да се зове Србин, а презива Србиновић. Забележили су Србинис. И Јосиф је са четрнаест година отишао од куће. Био је трговачки шегрт, а уочи Првог светског рата имао је већ свој дућан и двадесет две године. Те, 1917. године, почео је грађански рат у Грчкој, а он је одлучио да не оде у армију премијера Венизелоса. Имао је жену и ћерку. Можда зато није као добровољац отишао у српску војску која је ратовала у близини. Учинио је тада нешто необично. Прешао је на супротну страну и преселио се у Приштину. Жени Елефтерији (Слободи) и ћерки Василеуси (Царици, код нас

касније уписаној Десанки, познатој као Веса) јавиће се да је жив тек 1923. године. Наставили су живот у Приштини. Грчку ће посетити тек када, после пада режима пуковника, 1974. године буде проглашена амнестија. Имаће две ћерке.

Радисав Ташић је 1917. имао непуних седамнаест година. Живео је на граници Србије са Бугарском. После слома Топличког устанка бугарске власти су цело село депортовале. До краја рата робијаће у логору код Варне. После рата ће се оженити и имати троје деце која ће се, по старим обичајима, презивати по своме деди Анти – Антићи.

Ова четири човека моје су прадеде.